

СЕНС ЖИТТЯ ТА СМИСЛИ БУТТЯ: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ

Наголошується на необхідності наукового розмежування концептів «сенс життя» та «сенси буття», оскільки відсутність в філософській літературі чіткого розрізнення конотацій «сенсу» та «смислів» призводить до термінологічної плутанини. Наукове розрізнення сприяє точності мислення, оскільки правильність використання термінів сприяє науково зрілому розумінню дискурсу сенсу життя та допомагає вирішенню цього складного філософського питання.

Ключові слова: людина, сенс життя, смисли буття, коріння, тілесність, вислизання, комунікація.

Стаття 1

В українській мові має місце вживання термінів «сенс» та «смысл» і це створює певні проблеми, оскільки змушує відповідального дослідника проводити мовне та наукове розрізнення. Проте вартує відзначити, що українські дослідники здебільшого не вважають за потрібне розрізняти конотацію цих термінів.

Серед українських дослідників, які зверталися до вирішення проблеми сенсу життя вартує відзначити, зокрема: А. Богачова «Досвід і сенс» (2013), В. Є. Громова «Сенс і границі людської духовності» (2010), Н. І. Горлач «Смысл життя» (2003), Н. Я. Іванова «Філософський аналіз смислу» (1980), Р. Кіся «Сенс сенсотворення: впровадження до філософії смислу» (2013), С. В. Кримського «Наша розмова довжиною в життя» (2012), А. В. Мотошка «В пошуках свого життя» (2008), Т. В. Лютого «Філософсько-антропологічний аналіз "нерозумного"» (2009), Е. В. Осічнюка «Смысл життя» (1987), Ф. Папаяні «Смысл життя» (2008), М. Поповича «Бути людиною» (2011), І. Ортинський «Сенс нашого життя» (1997), В. Г. Рощина «Категорія «смысл життя» особистості в системі суміжних понять гуманітарних наук» (2010), Н. Н. Трубніков «Про смысл життя і «смерті»» (1996), Т. Цимбал «Людина в пошуках укорінення» (2010), В. І. Шинкарука «Проблеми смислу людського буття»,

«Про смисл буття» (2004), А. В. Яковенка «Смисли життя як соціальна проблема в суспільстві, що глобалізується» (2012).

В історико-філософській площині вартує відзначити дисертації на здобуття звання кандидата філософських наук, а саме: І. В. Жеребило «Проблема сенсу життя людини XI - першої половини XVII ст. (2000), В. М. Кравченко «Проблема сенсу життя у філософії польського неотомізму (історико-філософський аналіз) (2005), Л. Г. Павлишин «Проблема сенсу життя у філософії Фрідріха Ніцше» (1997), П. К. Ситник «Аналіз вихідних принципів соціо-політичного вчення марксизму: уроки історії (у пошуках сенсу людського життя та суспільного ідеалу) (1997), П. О. Слюсарчука «П. Ліницький про сутність людини та сенс її буття» (1998).

Вартує відзначити статті, присвячені історико-філософській проблематиці сенсу життя: М. Жулінський «Сенс життя у світлі теорії еволюції свідомості» (2013), В. М. Кравченко «Погляди Фоми Аквінського на проблему сенсу життя людини» (2010), Є. М. Шушкевич «Людвіг Вітгенштейн: роздуми про щастя і сенс життя» (2013).

Проблему сенсу історії, яка пов'язана з життям людини піднімають такі українські мислителі як: Г. І. Горак, М. В. Кашуба, В. В. Кізіма, В. М. Князєв, В. І. Куценко, В. В. Лях, І. Ф. Надольний, О. І. Яценко, Т. І. Яцук та інші.

Н. І. Горлач, В. В. Мудрак, Е. В. Осічнюк, Ф. Папаяні, В. Г. Роцин, Н. Н. Трубніков, В. Яковенко допускають підміну понять, оскільки вартує, розрізняти конотацію термінів «життя» та «буття», «сенс» та «смысл». Звісно розрізнення життя та буття, сенсу та смыслу ускладнюється внаслідок латентних спорідненостей, проте вони єдині, але незбіжні. На нашу думку вартує вживати поняття «сенс» разом зі поняттям «життя» і таким чином ми отримуємо концепт «сенс життя», який вказує на те, що сенс пов'язаний з відчуттям, чутливістю та сприйняттям людини і завдяки вкоріненості в чуттєву природу людини, декларує унікальність життя людини.

«Смысл» вартує вживати у множині як «смысли» у поєднанні з поняттям «буття», оскільки смысли сягають глибини буття людини і таким чином отримуємо ще один концепт «смысли буття». Пошуки смыслів буття сприяють

тому, що людина віднаходить власне коріння, яке сприяє переборенню беззмістовності чисельних життєвих проблем та сприяють олюдненню та одухотворенню життя людини. Людина потребує значної мужності, сили духу для того, щоб скеровувати себе у напрямку пошуку коріння буття. Людина змушена шукати коріння свого буття, бо інакше вона приречена жити у площинно-поверхневому світі.

Буття є корінням сенсу, оскільки без занурення у простір буттєвих смислів, життя приречене втрачати свій сенс. М. Фуко вказує на можливість витворення моделі площинного світу, в якому поверхневі сенси не обмінюються на глибинні смисли, а оскільки сенс не має коренів, він постійно ковзає по площині. Суб'єкт постійно переміщається по цій площині сенсу. Людині вартує постійно визначати своє місце у світі, оскільки інакше у неї буде відчуття, що вона «десь тут», але ніякого конкретного «ось тут» для неї не існує.

А. В. Яковенко правильно робить, коли вживає «смисли» у множині, проте науково невважено чинить, коли говорить про «смисли життя», оскільки смисли є лише буттєві, які буття дарує життю та у свою чергу виступають підґрунтям сенсу життя. Вартує відзначити, що М. Попович та В. Шинкарук вірно використовують поняття смисл, оскільки пов'язують його з буттям. Правильність використання термінів сприяє науково зрілому розумінню дискурсу сенсу життя та сприяє вирішенню цього складного філософського питання. Таким чином відсутність в філософській літературі чіткого розрізнення конотацій «сенсу» та «смислів призводить до термінологічної плутанини.

Зразком позиції більшості науковців до розрізнення конотацій «сенсу» та «смислів є думка А. В. Яковенко, який зазначає, що між значеннями англійського *sens* та *meaning*, немає великої різниці. Автор уникає «корисного розрізнення» *sens* і *meaning* і робить висновок, що «обидва поняття (*sens* і *meaning*) в повній мірі не передають змістовного характеру питання «смислу» життя. Проте заради чесності дослідження А. В. Яковенку вартувало б вказувати на більш чітку відмінність *sens* та *meaning* та їх наукове розмежування

А. В. Яковенко погоджується з тим, що наявність цих двох термінів свідчить про те, що навіть в існуванні двох цих слів з подібною змістовною конотацією можна «...шукати так сьогодні модну близькість України до різних культурно-цивілізаційних полюсів, український соціум знову виявляється бінарним (а, можливо, синтетичний) [42, 23]. Дослідник у своєму дисертаційному дослідженні не робить висновку, яким саме є український соціум, виходячи з наявності двох близьких понять, а саме є він бінарним чи синтетичним.

Багатозначність латинського слова «sensus» покладено в основу полісемії відповідних лексем в англосаксонських мовах (фр. *sens*, *im senso*, ісп. *senentido*, англ. *sense*, нім. *Sinn*). Тлумачення *sensus* можна розглядати як: 1). чуттєве сприйняття; 2). інтелектуальне розуміння; 3). значення, що вказують на «складне та багатоконпонентне ставлення людини до світу, - людини, наділеної духом і тілом, щодо чуттєвого та інтелігібельного світу». У Європейському словнику філософії зазначається, що багатозначність слова «*sens*» «це не справа випадку» [12, 205]. На нашу думку смислового наповненість цього слова залежить від національної особливості певного народу, тобто від культурного контексту його носіїв.

Таким чином мають місце явище контамінації різних значень «сенсу»: 1). потенційно єдиного семантичного потоку (для французької, а пізніше італійської та німецької мови), оскільки у цих мовах «*sens*» має додаткове значення «напрямок». У такому випадку *bon sens* означає правильний напрямок і здоровий глузд, які асоціюються одне з одним; 2). в мовах існує один чи декілька способів передачі одного із смислів «сенсу», що «створює філософськи корисне розрізнення», наприклад між *Sinn* і *Bedeutung*, *sense* та *meaning* (смыслом та значенням); 3). нарешті, ми маємо змогу поєднати відчуття та інтелект, що «породжує перехідний комплекс», що іде від сумління (*sense interne*) до моральної свідомості (*sense moral*) через чуттєвість (*sensibilite*) та чутливість (*sentiment*) і який щоразу виявляється по-іншому зумовлений в іншій мовній мережі (*sense, sentiment, feeling*).

Ми думаємо, що виходячи з фр. *sens* та англ. *sense* можна вести мову про *sens* як відчуття та *sens* як смисли, оскільки *meaning* у розумінні «значення» неможливо однозначно перекласти як смисли. Вартує зазначити, що буттєві смисли неможливо однозначно ототожнити з *meaning* (значення), проте це не суперечить тому, що *meaning* як смисл більше відповідає змісту логіко-семантичному та онтологічному контексту. «*Meaning*» як значення є буттєвим смислом через вибір людини». «*Meaning*» вказує на множину різноманітних буттєвих переваг, які людина вибирає, виходячи з життєвого їх значення, в процесі конституювання сенсу життя.

Огден та Річардсон показують, що «*meaning*» приймає активну участь у формуванні прагматики людини. Смисли людини здатна вибирати, виходячи з прагматичних міркувань. Авторитетними мислителями такого підходу для Огдена та Річардсона є: Гуссерль, Рассел, Фреге, Гомперц та Пірс. Зокрема Г. Фреге, Б. Рассел, Г. Патнем аналізують смисли як певну категорію логіко-семантичного аналізу. Якщо в англ. мові є *sens* та *meaning*, які сприяють витонченому розумінню проблеми сенсу життя, то українським дослідникам не вартує нехтувати розрізненням конотацій сенсу та смислів, оскільки будь-яке мовне та наукове розрізнення сприяє витонченню мислення та глибині розуміння.

В романо-германських мовах *sens* переважно пов'язаний з відчуттям, чутливістю та сприйняттям, які виявляються по-іншому зумовлені в іншій мовній мережі (*sense, sentiment, feeling*). А. Ф. Карась слушно зауважує: «До речі, слово «сєнс», на відміну від слова «сєнсл», з одного боку, в його латинському походженні, для представників романо-латинського культурного герменевтичного кола, неминує пов'язує уяву на основі його значення з відчуттям, чутливістю та сприйняттям» [14, 11]. Ми погоджуємося з тим, що *sens* ближчий до тілесної природи людини, оскільки людина здатна переносити страждання і тіло насамперед визначає її присутність у світі.

А. Карась акцентує нашу увагу на тому, що «... в філософії А. Шопенгауера егоїстична природа людини первинно вмотивована світовою волею й екзистенцією себе наявністю тіла» [13, 103]. В. Рьод, аналізуючи

особливість філософських роздумів німецького мислителя, наголошує, що А. Шопенгауер розумів, що «волю ніколи не розглядають саму по собі, а лише як тотожну до тіла в контексті з тілесним досвідом» [29, 17]. Тотожність волі і тілесності важко підтвердити доказами, проте ми розуміємо, що без волі до життя людина неспроможна витворити сенс життя.

Думка А. Шопенгауера, що основною, відправною точкою для розуміння світу та його репрезентацій є «тілесні стани» [36, пар. 18] сприяє тому, що сенс видається ближчим до «чуттєво-поведінкової складової людської діяльності». Ми думаємо, що саме тому А. В. Яковенко підкреслює, що *sens* ближче не до свідомої, а до чуттєво-поведінкової складової людської діяльності.

М. Шелер, філософ, який найперше звернув увагу, що в основі самосвідомості лежить направленість на себе як на Іншого, в якості якого виступає тіло. «Навіть коли ми направляємо наше внутрішнє споглядання на себе самих, ми можемо виділити певні переживання з життєвого потоку не безпосередньо, а тільки опосередковано - через дію цього переживання на стан нашого тіла» [46, 251]. Направленість інтенції на себе самих можливе через сприйняття себе передусім як Тіла інакше неможливе направити своє «внутрішнє споглядання на себе самих». Тіло таким чином є джерелом появи різноманітних онтологічних Я-смислів та смислів-Іншого. Тіло спонукає народження смислів в Інших, які направляють свою інтенцію на тіло-Іншого. Інше-Я людина найперше зустрічає як тіло та прочитує або залишає без уваги екстрапольовані ним смисли. Насамперед Обличчя людини спонукає народженню нових смислів.

Ж. Нансі наголошує, що Інших людина пізнає завжди в якості тіл. Інший - це тіло, тому що тільки тіло і є інший. У нього такий-то ніс, колір шкіри, родимка, зріст, вага, запах, ямочка. Ж Нансі підкреслює значимість нашого тіла для Іншого, оскільки воно спроможне дарувати смисли Іншому, бо «цілий *corpus* образів простягаються від тіла до тіла - колір, локальні тіні, шматочки, частинки, ареоли, напівтіні, нігті, волосинки, сухожилля, черепа, ребра, тази, животи, протоки, піна, сльози, зуби, слюні, щілини, маси, мови, піт, рідини, вени, прикrostі і радості, і я, і ти. » [22, 158]. Ж. Бодріяр вважає, що тіло може

існувати поряд з його симулятивними моделями. Мислитель вважає, що тіло є межею нашої думки. Завдяки тілесності, а саме переживанню різноманітного спектру відчуттів, людина конституює сенс життя, виходячи зі своїх інтересів, запитів та намірів.

У філософії М. Мерло-Понті речі, світ і тіло утворюють живе поєднання [19, 263] і речі взагалі існують завдяки «варіаціям деякого первинного поля присутності, перцептивної сфери, в якій домінує моє тіло» [19, 130]. Тіла, речі і смисли переплітаються між собою і поза ними немає ніяких інших місць і ніяких смислів. Мислитель підкреслює, що завдяки вивченню особливостей рухової функції тіла ми знаходимо новий смисл слова «смысл» [19, 196]. Досвід тіла, - наголошує М. Мерло-Понті, - змушує нас признати «новий смысл», який бере свої витoki не від універсальної констатуючої свідомості, а притаманний певним конкретним змістам... Тіло – це сигніфікативне ядро, яке проявляє себе як загальна функція, яке в той же час живе і може бути вражена хворобою» 197. «Ми – це тіла» - заявляє філософ [19, 265]. Тіло виступає «новим» способом укорінення людини, проте воно у М. Мерло-Понті, прозбавлене самостійності і живе, «неначе приліплене до суб'єкта, противлячись рефлексії. Разом з тілом п'ятьма окутує весь сприйнятий нами світ [19, 258].

Тіло, неначе «приліплене до суб'єкта» тримає людини в певних рамках і зрозумілим є те, що Л. Нансі не погоджується з таким переконанням М. Мерло-Понті щодо тіла, тісно «приліпленого» до суб'єкта. Мислитель підкреслює, що тіло все більше інакшується від суб'єкта. «Тіло Білих людей, тіло, яке вони [виділено Нансі] вважають блідим, яке ось-ось знову розпливеться замість того, щоб зібратися, не утримується ні ознакою, ні порізом, ні інкрустацією, - таке тіло їм більш чуже, ніж будь-яка чужорідна річ» [22, 30].

Якщо «універсальна констатуюча свідомість» виступає підґрунтям універсального сенсу життя, то тіло сприяє появі новій онтологічній реальності – простору смислів. Ж. Нансі правильно підкреслює, що тіло сприяє тому, що насолода, страждання, мислення, народження, вмирання, смерть, секс, сміх, тремтіння, плач, забуття стають подіями. Тіло в цілому є нашою оголеною тривогою [22, 29–30].

Ж-П. Сартр слушно описує відчуття існування, звертаючись найперше до тілесної природи людинию. «Існую. Це щось м'яке, дуже м'яке, дуже повільне ... У мене в роті постійна калюжка білуватої рідини, яка - ненав'язливо - обволікає мій язик. Ця калюжка - теж я. І мова - теж. І горло - це теж я. Я бачу кисть своєї руки. Вона розляглася на столі ... Вона ... буде продовжувати існувати, а я буду продовжувати відчувати, що вона існує; я не можу її позбутися, як не можу позбутися від решти мого тіла ... » [30, 111].

Е. Муньє підкреслює, що людина – це тіло, але і дух, вона цілковито тіло, як і цілковито дух. З найбільш примітивних своїх інстинктів - їжі, відтворення, людина створила найбільш витончені мистецтва - кухню, кохання. [21, 21]. Людина найбільш слабка і непристосована істота на землі, проте спроможна пізнати оточуючий світ і єдина, хто здатен його перетворити [21, 22]. Людина не спроможна володіти буттям без володіння тілом, оскільки «з допомогою тіла я постаю перед самим собою, перед світом, перед іншими людьми. Завдяки тілу я непоодинокий у своєму мисленні, яке в іншому випадку було б мисленням про мислення» [21, 30].

Сучасна людина переважно схильна до тілесних практик в цілому, оскільки мислення сучасної людини не встигає за зміною життєвого ритму і «відстає» та є таким, що неспроможне осмислити плин буття, як наслідок, мислення переважно завжди звертається до тілесності. Практичні орієнтири витупають дороговказами конституювання сенсу життя: багатство, маєтність, подорожі, секс тощо. Вартує погодитися з Ж. Делезом, що сенси набувають природи нонсенсу: немає великих мрій, сподівань, устремлінь - домінують гедоністичні прагнення.

Т. В. Лютий заперечує лінійність сприйняття філософських проблем дослідниками. Дослідник закликає трактувати проблему сенсу, уникаючи сутнісних атестацій і жорсткої опозиції “сенси-нонсенс”. Сенси, натомість ілюструються неоднозначностями, що стають підґрунтям сенсоутворення (помилки, парадокси, література нонсенсу, мистецький задум і алогізм, теорії абсурду), з урахуванням обумовленості мовно-прагматичним аспектом у багатоманітності знакових систем [17, 19]. На нашу думку «помилки,

парадокси, література нонсенсу, мистецький задум і алогізм, теорії абсурду» швидше за все приймають участь у формуванні смислового простору, який виступає підґрунтям сенсу життя, а не безпосередньо задіяні у конституюванні сенсу життя, хоча, звісно, через смисли впливають на формування уявлення про сенс життя.

Ми погоджуємося з Т. В. Лютим, що дійсно “тілесні вміння”, (майстерність, виучка, здатність реалізувати невербальні риси через почуття, емоції (жести, міміка, наочні образи, малюнки, схеми, мовчання, внутрішня й латентна мови), допомагають сучасній людині «вимовити» сенс життя і сприяють здатності розуміти конкретні життєві ситуації. [17, 20]. Правда на нашу думку, окрім сприяння «вимовлення» сенсу життя «майстерність, виучка, здатність реалізувати невербальні риси через почуття, емоції, жести, міміка, наочні образи, малюнки, схеми, мовчання, внутрішня й латентна мови здебільшого приймають участь в процесі вироблення та екстраполяції буттєвих смислів та життєвих сенсів, оскільки людина в цілому переважно робить вибір на рівні емоцій і через екзистенціали залучає рефлексивний компонент розуму.

Тілесна укоріненість людини не позбавляє людину емоційного голоду. Людина, яка відчуває емоційний голод прагне втамувати його екстремальними видами спорту, війною реальною та віртуальною, сексуальною різноманітністю тощо. На думку Д. де Ружмона, така ситуація сьогодення черпає своє коріння з декартівських часів, оскільки він звужує пристрасть до «...чітко виокреслених психічних категорій, до раціональної ієрархії основних та побічних вартостей», і так «...міт розгортає свою владу там, де зникають моральні категорії – поза межами Добра і Зла, у нестямі, у руйнуванні сфери, де панує мораль» [28, 199]. Філософ наголошує, що декартівське «...відокремлення духу та тіла призвело до поділу людської істоти на розум і стать» [28, 200].

У той же час сучасна людина має надлишок інформації, яка спричиняє поверхневність її мислення. Т. Г. Еріксон у своїй праці «Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу» заявляє: «Два останні десятиріччя стали свідками стрімкого розвитку найрізноманітніших технологій, що зберігають час – від досконалих багаторівневих таймерів до електронної

пошти, звукової пошти, мобільних телефонів і текстових процесорів; і усе ж мільйони з нас ніколи ще не мали так мало вільного часу» [11, 8]. Вимушеність швидкого сприйняття інформації та швидкого її забуттям, душевна легковажність призводить до того, що людина «... без зусиль досягне чого завгодно, тому що нічому насправді не надає великого значення» [32, 61].

Одним з викликів сучасної людини є творення власної ідентичності у час, який стрімко змінюється. Людина, яка наділена розмитою ідентичністю, не спроможна витворити сенс життя, а обмежується його симулякрами або епізодичними буттєвими смислами чи життєвими сенсами як короточасними життєвими програмами.

Зазначимо, що питання творення особистої ідентичності розглядається такими філософами, як: Г. Арендт, З. Бауман, Ю. Габермас, Т. Г. Еріксон, , Е. Левінас, Дж. Г. Мід П. Рікер, Ч. Тейлор, Б. Скарга, М. Серретті, а серед найвідоміших українських дослідників проблеми ідентичності виокремимо – Є. Бистрицького, А. Карася, В. Малахова, Л. Ситніченко, В. Табачковського та інших.

Проте вартує відзначити, що тілесність певним чином протистоїть творенню ідентичності, оскільки тіло – це Інше в мені. Причина у тому, що людина ніколи не може пізнати своє тіло, вона ніколи не пізнає себе в якості тіла навіть там, де «*corpus ego*» беззастережно достовірний. Тіло виступає непізнаваним бар'єром через який людина не має змоги переступити і вільно творити свою ідентичність [22].

Отже, окрім того, що тіло – це місцем укорінення сенсу, Тіло спроможне сприяти народженню множини варіативних смислів. «Тіло не передує смислам як їх темна передісторія або доонтологічнео свідчення. Ні, воно, абсолютним чином, дає йому місце, Не будучи ні попереднім, ні наступним, місце тіла є [виділено Нансі] місце-знаходження смислу, абсолютним чином» [22, 156].

Ж. Нансі правильно наголошує, що тіло не може бути місцем втілення ідеальності сенсу, а його зломом, здійснюваним існуванням [22]. Саме тому народження нової людини так бентежить і приносить радість. Смерть тіла дивує і жахає людину і ставить її поза межі осмислення. У ситуації смерті

відбувається різке просідання буття Інших. Г. Л. Тульчинський взагалі веде мову про народження «тіла смислу», оскільки тіло є джерело і основою осмислення. Завдяки тілу відбувається розрив континуальності буття, нескінченності і з'являється щось кінцеве, обмежене і смертне. Тіло - місце злому буття, яке може провокувати нескінченні смисли [34]. Г. Л. Тульчинський висуває тезу, що сенс тіла є «смысл», а смысл тіла є «сенси» [34]. Тіло можна розглядати як певний текст. В. І. Гриб акцентує нашу увагу на тому, що: «Текст і створюється і прочитується кожною людиною, вносячи свої корективи, значущі моменти і смисли» [5, 89].

Е. Мунье наголошує, що тілесна укоріненість позбавляє людину небезпеки прозорості перед самою собою, виштовхує людину назовні, кидає у світ, занурює у боротьбу. «Своїм устремлінням до смислу воно вводить мене у простір, своєю старанністю воно говорить проплин часу, своєю смертністю ставить мене віч-на-віч з вічністю» [21, 30]. Ж.-Л. Нансі розглядає смисли, породжені тілом як можливість «різномислення». Автор переживає щодо долі сучасної європейської демократії, сенс існування якої у співдружності, яка проте не конститує смысл у якості різномислення [23, 101]. Таким чином звернення філософії ХХ сторіччя до проблеми тілесності сприяє позбавленню структур мислення тотожності та можливості вільного продукування смислів та їх екстраполяції у соціальне буття. Тіло ставши межею мислення, межею сучасної західної культурної традиції, не перетворюється на щось метафізичне, надприродне, а стає «ектопічним». Будь-що «утопічне» для тіла перестає мати сенс.

Вартує відзначити, що сенс народжується і від прагнення людини досягнути безконечне, трансцендентне. У сучасну секулярну добу людина сприймає віру як один із можливих шляхів творення смислів. Можна говорити про те, що сенс здатен набувати тілесних чи безтілесних форм. Безтілесний сенс переважно властивий глибоко віруючій людині або людині страждущій. «Безтілесний сенс – як результат дії і страждання тіла – зберігає свою відмінність від тілесної причини тією мірою, в якій він пов'язаний на поверхні з квазі-причинами, які самі безтілесні» [8, 133].

Проте людині важко конституювати сенс життя, оскільки З. Бауман наголошує, що особливістю «постсучасного» стилю життя людини є фрагментаційність, деяка безладність, непослідовність, епізодичність. У зв'язку зі швидкою плинністю, мінливістю життя теперішній людині важко продумати життєву програму, опираючись на мету та цілі. Атрибутами „постсучасного” стилю життя виступають безладність, непослідовність дій, фрагментація і епізодичність різноманітних сфер активності індивідів. Гасло постсучасного світу, як його формулює З. Бауман: „усучаснюєшся або зникаєш” [44, 42]. Людині не вартує абсолютизувати свої цілі, переконання, погляди, оскільки вона може опинитися на периферії життя. Ж. Делез правильно акцентує нашу думку, що «не треба говорити, що все позасенсове: необхідно переходити від смислу до смислу – і чим швидше, тим краще». Проте питання виникає в тому, чи вартує якомога швидше «переходити від смислу до смислу», оскільки можна прийти до досить поверхневого сприйняття життя. Сьогоднішній студент здобуває декілька спеціальностей одночасно, відвідує мовні та комп'ютерні курси, оскільки напевне не знає, які знання стануть йому в пригоді в процесі професійної реалізації. Ритм сучасного часу спонукає людину, яка прагне іти нога-в-ногу з часом, квапитися, бігти, якомога швидше «переходити від смислу до смислу», не замислюючись над питанням сенсу життя в класичному розумінні цього слова, проте постійно центруючи смисли навколо постійно конституюваного сенсу життя.

З. Бауман підкреслює, що сучасна людина в добу глобалізації, змушена «повторно народжуватися», що означає «розірвання з дотеперішнім життям і перетворення в когось зовсім нового» [43, 16]. Ж. Делез солідаризує з З. Бауманом і також акцентує нашу увагу на тому, що дискурс сенсу життя важко конституювати людині, оскільки плинність буття відбувається набагато швидше наших можливостей усвідомлення та осмислення. Стрімкість часу, обмеженість мисленевих потуг не сприяють тому, що людина «схоплює» сенс життя, оскільки людина прагне ототожнити його з певним значенням і сенс втрачається.

Проте Е. Макінтайр застерігає проти надмірного акцентування уваги над такими характеристиками життя, як фрагментаційність, деяка безладність, непослідовність, епізодичність. У праці ««Після чесноти» мислитель заявляє про важливість усвідомлення цілісності людське життя, яке «є єдиним завдяки єдності втіленого в ньому наративу» [18, 323]. Якщо єдність людського життя – це єдність наративного пошуку, то наративним пошуком можна вважати - сенс життя [18, 324].

Е. Макінтайр розуміє сенс як можливий потенційно єдиний семантичний потік, що властиво для французької, а пізніше італійської та німецької мови, оскільки у цих мовах «sens» має додаткове значення «напрямок». Таким чином, згідно мислителя, сенс передбачає уявлення про напрямок життя. Ми не сумніваємося у важливості розуміння єдності та цілісності життя, що виступає певною психологічною опорою людини у мінливому і плінному житті, проте сумніваємося, що сучасна «фрагментаційна» людина, враховуючи швидкий плін індивідуального та соціального часу, спроможна конституювати напрямок свого життя, оскільки «плинність» та «фрагментаційність» не сприяє передбаченню розвитку життєвих подій.

Т. Ренч, сучасний німецький філософ, солідаризує Е. Макінтайру і наполягає на важливості позначення цілісності життя, і саме тому мислитель вводить поняття «людська фундаментальна ситуація [25, 190]. Корисність дискурсу «цілісності життя» сприяє тому, що людина «не губиться», не розпорошується і здатне «збирати» себе до купи.

П. Рікер, підтримує ідею Е. Макінтайра Т. Ренча, а саме пошуку єдності життя через осягання людського життя в наративній формі, що запобігає фрагментації життя людини. «Здібна людина» П. Рікера здатна знайти сенс життя, оскільки вона говорить, розповідає, відповідально діє та вмє вибачати. П. Рікера наголошує на тому, що кожна людина зокрема творить свою власну історію, є суб'єктом історії іншої людини (людей) та є суб'єктом історії, що пов'язує всіх людей [26]. Ч. Тейлор долучається до наративного розуміння сенсу життя людини і наголошує, що людина знає, хто вона є, завдяки тому, ким вона стала.

Проте, незважаючи на вагомість наративного пошуку сенсу життя, Т. Ренч застерігає, що людина має зрозуміти і прийняти ситуацію людського життя, яке включає неминучі асиметрії. Т. Ренч звертає нашу увагу на крихкість, асиметрію, іншість, негативність як модуси буття людини. Дослідник підкреслює, що людська практика здійснюється лише в межах можливостей «коститутивно крихкої істоти» [25, 190]. Зазначимо, що принцип асиметрії та взаємності у людському бутті досліджували Е. Левінас, П. Рікер, Дж. Вол, А. Янг, Т. Татранські, які наголошують на значимості принципу взаємної асиметричності у бутті.

Праця «Відмінність і повторення» Ж. Делеза певним чином є відповіддю на полеміку прибічників цілісності та прибічників фрагментаційності життя людини. Мислитель підкреслює, що «буття одночасно кочівне розподілення і завершена ієрархія», [9, 56] тобто «завершена ієрархія» буття вказує на цілісність життя, якому в той же час властиве «кочівне розподілення». «Кочівне розподілення» - це множина буттєвих смислів, які утворюють смислову площину, яка виступає підґрунтям сенсу життя.

Множина смислів здатні розділяти буття, робити його природу, дискретною, проте множинність форм буття не несе за собою «ніякого розділення Буття, на відміну від множинності онтологічного смислу» [9, 362]. Таким чином смисли можуть розділяти буття (життя до хвороби, до смерті, до втрати чогось значимого тощо) і завдання людини оновлювати та збирати їх, центрувати навколо сенсу життя. Процес центрування смислів відбувається протягом усього життя людини, що передбачає вольове, інтелектуальне зусилля людини. А. Шюц наголошує на особливоті бібліографічно визначеної ситуації людини, яка впливає на вибір мотивів та цілей, коли говорить про суб'єктивне значення у виборі смислів [37, 371].

Сенс життя як дискурс цілісності є інтегративною складовою смислів. В Проте К. Гірц застерігає від того, що інтегративна функція застигає, коли вона стає риторичною в поганому сенсі, коли схематизація та раціоналізація починають панувати [469, 325]. Людині вартує відмовитися від декларативної риторики у розумінні сенсу життя та зрозуміти, що зачарованість схематизацією

та раціоналізацією спроможні сприяти реалізації дискурсу дисциплінарної монотонності щодо нав'язування сенсу життя іншим: сім'ї, колективу, громаді, спільноті, нації тощо.

Множинність смислів буття як підґрунття сенсу життя не заперечують його тотожності та цілісності. Ми погоджуємося з Ж. Делезем, що: «В однозначному бутті, безсумнівно, є також ієрархія і дистрибуція, яка має відношення до факторів індивідуалізації та їх смислів» [8, 139]. Про сенс життя і смисли буття можна говорити як про єдине і множинне: сенс як єдине - інтегративна складова смислів, а смисли – «кочівне розподілення», множинне начало, підґрунття сенсу життя. Людині вартує знати, що зусилля щодо інтеграції смислів, центрування їх навколо сенсу сприяє укоріненню у бутті.

В просторі сенсу ієрархічними можуть бути життєві сенси, а смисли дистрибутивними. Життєві сенси можна розуміти як короткотерміновими чи довготерміновими життєві програми людини. На нашу думку вибір життєвих сенсів передбачає як дорефлексивне прилучення до наявних зразків осенсовування свого життя, інтуїтивне відчуття, прагматичну складову життя людини так і рефлексивну діяльність. Сенс життя не тотожний життєвим сенсам, оскільки він є інтегративною складовою множини смислів та життєвих сенсів. Однозначність сенсу не означає, що життя є одноманітним та тотожним.

Методологічним підтвердження такого висновку є теза А. Бадью, який аналізуючи філософію Ж. Делеза, зазначає: «...однозначність не означає, неначе своїм числом буття є одним, що є порожнім твердженням. Єдине тут не піддається підрахунку або ототожненню, і думка відступила, якщо вона вважає, що існує одне і теж саме буття» [1, 37-38]. Це лише вказує на те, що «сутності множаться і діляться; всі вони плід диз'юнктивного синтезу; всі вони роз'єднанні і такі, яких неможливо звести до купи, *membra disjuncta*» [4, 238]. Смисли як підґрунття сенсу, які множаться та які важко або «неможливо звести до купи» надають сенсу глибини та змістовності, проте сенс життя завдяки множинним смислам має надію на постійне оновлення.

Методологічним підтвердження того, що немає суперечності між сенсом життя, життєвими сенсами та буттєвими смислами, є думка Ж. Делеза, що: «Сутності індивідуального буття властиво співвідноситися з індивідуальними відмінностями, але сутність цих відмінностей неоднакова, вони не зраджують сутності буття – подібно до того, як білий сніг співвідноситься з різними інтенсивностями, залишаючись сутнісно все тим же білим снігом» [8, 139].

Незважаючи на тілесну укоріненість сенсу, нам важко прийняти думку згідно якої концепт сенсу життя не потребує залучення рефлексивного компоненту людської свідомості. Сенс життя можна спробувати вхопити актом мислення або з допомогою інтуїтивного відчуття. Людина має вибір в можливостях «осенсовування» свого життя А. Шюц підтримує позицію залучення рефлексивного компоненту людської свідомості, оскільки він вважає, що соціальна дія людини є прикладом раціонально продуманої поведінки, що ґрунтується на продуманому заздалегідь проекті, враховуючи цілі та засоби досягнення мети.

Смисли в цілому мають відношення до значення, оскільки людина у виборі смислів буття більшою мірою здатна апелювати до життєвого значення. Проте підкреслимо те, що зокрема онтологічні смисли не вартує пов'язувати зі значенням, оскільки природа смислів не прями́язана однозначно до «значення». На думку Т. В. Лютий: «... значення не ототожнюється з предметом позначення чи відображення (матеріальна/ідеальна суть), а розглядається як відношення або певне поле смислу, де один полюс утворює знак, другий – об'єкт позначення, третій – позицію інтерпретатора» [17, 20].

Домівкою сенсу однозначно не є приватне життя людини. Хоча на рівні індивідуального буття людина переважно спирається на емпіричну складову життя, хоча нами не заперечується дискурсивна промисленість сенсу життя окремою особою. На нашу думку людина, яка не залучає рефлексивний компонент до процесу сенсотворення, здатна возвеличувати певний соціальний феномен чи ідею та схилитися перед ними, оскільки не здатна прийняти і зрозуміти самовислизаючу природу сенсу.

Незважаючи на тілесне укорінення сенсу, людина відчуває, що сенс «розташований і не в бутті, і не в небутті», він «належить зверх-буттю, який розташований між буттям і небуттям, на поверхності речей». Віруюча людини вбачає гарантом сенсу життя трансцендентне начало, а пересічна людина губиться у відповіді щодо сенсу життя, оскільки розуміє, що не спроможна вхопити цей феномен, який постійно вислизає. В. Гусаченко наголошує, що сенс у Ж. Делеза розташований і не в бутті, і не в небутті. «Він належить зверх-буттю, який розташований між буттям і небуттям, на поверхності речей. Тепер не потрібно занурюватися в якийсь конкретний смисл, але і не треба говорити, що все позасенсове: необхідно переходити від смислу до смислу – і чим швидше, тим краще» [7, 125]. Це подібно, як наголошує В. Гусаченко, на біг по купинам в болоті, або сипучим піскам.

Ми погоджуємося з Ж. Делезем у тому, що немає потреби «занурюватися в якийсь конкретний смисл», тобто абсолютизувати його, виставляти домінантним і вибудовувати однобічне уявлення про життя. Людині вартує занурюватися у множину смислів, що певним чином гарантує оновлення життєвого простору. Занурення в смисли, прирощення смислів змістовно збагачує сенс життя. Прирощення смислів буття гарантує збагачення сенсу життя людини, адже завдання людини «дбати про свою душу» (Й. Гессен). Прирощення смислів може відбуватися як в глибину, наприклад робота науковця, так і в ширину, як вияв різнобічності інтересів людини.

Смисли виступають ланками, що утворюють смислову площину на стрічці життя людини. Розрив однієї з них може спричинити появу відчуття, «що все позасенсове», вербалізувати думку, що життя виратило сенс. Ж. Делез відзначає, що смисл, «швидше за все, таке існування двох сторін однієї позбавленої товщини площини, що ми попадаємо з одного боку на інший, рухаючись впродовж її довжини», тобто стрічка Мебіуса [8, 38].

Л. Г. Тульчинський зазначає: «Схоже, що вони (reference) породжуються самозамиканням деяких ланцюжків у петлі в дусі стрічки Мебіуса, гравюр М. Есхера або подібно подвійній спіралі ДНК. Це самозамикання породжує цілісність, самодостатність - самозамикання Каузальні, що породжує *causa sui*.

Інакше кажучи, самозамикання означаючого породжує означене (reference, die Bedeutung). А ось сенс (sense, Sinn) виникає як отілення іншими, за рахунок копуляції в puzzle. Reference тілесно в тому сенсі, що саморефератно (ДНК, генетичний код, вірус)».

Механізм сполучення референції Л. Г. Тульчинський пояснює таким чином, що з метою розпізнання reference власно reference, необхідний вихід в out, в зовнішній контекст. I absolute Out is God. Якщо сам носій цієї reference спробує пізнати себе, він потрапляє в петлю. Це і є трансцендентальний суб'єкт. Сліпа пляма. Точка збірки суб'єкта, в якій з'єднується перекручена «петля Мебіуса» буття. Причому, вона є в будь-якому місці цієї петлі. Буття корениться в серці людської душі А та виявляється вмістилищем свободи - трансцендентного, добуттєвого джерела (потенціатора) буття [34].

Сенс (смысл) важко зафіксувати, визначити, оскільки у нас завжди в руках залишиться тільки значення. Ж. Делез наголошує, що смысл і значення не є синонімами. Сенс життя важко закарбувати, оскільки життя – це не «статична група знаків», не просто текст, а текстуальність, яка плинна і змінна. Заслуговує на увагу розмірковування В. І. Молчанова: «Сенс – це акт надання смисловості», «безперервна варіація, потік феноменологічного буття» [20, 216] і тому такому розумінню близьке гусерліанське розуміння ноесиса.

Делезівську методологію якомога швидшого переходу від смислу до смислу, реалізовує у своїй праці Р. Кісь «Сенс сенсотворення: впровадження до філософії смислу», в якому автор наголошує, що «світ моєї співприсутності та співдії зі світом розгортається для мене у смислових бликах, у смислових напівтінях, у смислових обертонах, у смислових ореолах властивого мені особистісного досвіду...» [15, 12]. Проте, на нашу думку, смислові блики, смислові напівтіні, смислові обертони можна вважати не дійсними буттєвими смислами, а симулякрами, оскільки дійсний смысл народжується на зламі особистісного та соціального досвіду.

Р. Кісь реалізовує дерридівську методологію мікротекстурного аналізу тексту. Дослідження автора викликає неоднозначну реакцію, оскільки задум автора полягає у тому, щоб з допомогою дефісного розбиття слів, показати

механізм сегментного творення смислів, проте надмірне використання цього методологічного прийому не сприяє нашому розумінню механізму екстраполяцій їх у соціальне життя та витворення людиною сенсу життя. Недоліком роботи є надмірне творення нових слів та концептів, які не сприяють розумінню смислу певних виразів.

Вартує відзначити, що важко провести певні цитування, оскільки одне авторське речення займає пів-сторінки. Прикладом цього може бути судження автора: «Буттювання – це присутність, яке не просто розгортається як співперебування, а яко зара-смыслорух вкупі із зара-смыслодією, - із дією смислів, що унапрямлюють і наснажують смыслодію, – чинять її – цю смыслодію – не тільки по-мысленою, а й *смыслоносною*, не тільки на- діленою смислами, а й сенсоутворювальною, цебто такою, що спів-продукує смисли та водночас уконституїовує відносну цілокупність вельми багатовимірної ситуативності відповідно до смислових пре-конструктів кожної життєдії (а також геть усіх комунікативних актів, що завжди є частиною спів дії, надаючи цій останній бодай відносної смислової опрозорености, - у спів-поділянні смислів (яко основи розуміння та само розуміння); у розумінні мети дії; у самім бажанні діяти, яке теж наснажене, «підживлене» та інтенційно націлене певними смисловими констеляціями, або ж власне «спровоковане» браком смислів, нестачею побуджувальних смислів, чи ж то – радше – як волів був казати С. Жижек, нестачею самої нестачі (у пошуках смысло-дієвого ви-ходу для хотінь); у відносно спільному (теж сенсологічно окресленому) горизонті сподівань та очікувань щодо можливих і бажаних наслідків спів дії, у відносній відкритості та в характері предиспозиційності щодо иншого (инших) співдійовців тощо» [15, 131].

Р. Кісь вдається до мікротекстурного аналізу з метою показати, що у такому разі смисл починає вислизати по-іншому, «миготіти», проте надзвичайне миготіння смислу перетворює його у певну беззмістовність. Мислитель наглядно показує, що мікротекстурність аналізу, дефісне розбиття слів сприяє тому, що механізм появи смислу дещо інший. В. Гусаченко наголошує: «Коли Дерріда переходить до мікротекстурного аналізу, смисл

починає вислизати по-іншому, «миготіти». Те ж саме відбувається при дефісному розбитті слів у Гайдеггера» [7, 129].

Позитивним є те, що Р. Кісь намагається показати, що людина сьогодення живе у надзвичайно динамічний час. Завдання людини, на думку мислителя, полягає у перманентному продукуванні смислів, з метою – «іти в ногу з часом». Проте дослідник веде мову про фабрику смислів, але фабрикування смислів перетворює їх у екзальтовані форми індивідуального прояву буття особи, що позбавляє творця відповідальності за наслідки екстрапольованих ним смислів у соціальне буття.

Виходячи з доречної назви праці Р. Кіся «Сенс сенсотворення: впровадження до філософії смислу», яка вказує на динаміку сенсу та смислу, людині вартує зрозуміти, що природа сенсу самовислизаюча. В. Подорога, аналізуючи проблему сенсу, «якого так пристрасно бажають» зазначає, що він не локалізується в «речі», «сумі значень», він нависає лінією обрїю над людським життям і, як обрїй, постійно вислизає від нас, коли ми хочемо його досягнути. Властивість вислизати, у чому він знаходить тимчасове вираження, - онтологічна властивість сенсу та смислу. Іншими словами сенс – це постійне самовислизання, його неможливо формалізувати, дати дефініцію, вхопити в реченні [24, 25-26].

М. Гайдеггер показує, що людину постійно мучить це вислизання сенсу життя, але завдяки його пошуку, людина знаходить своє місце у житті, «повертається додому». Як бачимо, «бездомність стає долею світу» [40, 206], оскільки буття покидає суще і саме пошук людиною свого онтологічного коріння сприяє тому, що сенс життя є. Зупинити само-вислизання сенсу можна лише зрозумівши, що будь-які досягнення людини, не вартує вважати реалізованим сенсом життя. Сенс життя – це інтегративна складова смислів, які виступають джерелом сенсу і покликання людини піклуватися про змістовність смислів як джерела сенсу.

В. Подорога підкреслює, що для того, щоб здійснити аналіз комунікативних стратегій, ми повинні зупинити вислизання смислу, заповільнити його, щоб можна було «ввійти в сам механізм вислизання. Ось

чому ми повинні обезсенсовувати смисл» [24, 26]. Отже для того, щоб вхопити сенс повинні обезсенсувати його, тобто розуміти, що все, що ми вважаємо сенсом таким не є. Людині вартує зрозуміти, що досягнення життєвого сенсу, який ми ототожнюємо з певною життєвою ціллю чи значенням, не вартує сприймати за сенс життя.

Причиною того, що людина прагне «вхопити» сенс життя, проте сенс постійно вислизає у тому, що констатація сенсу життя передбачає чітку вказівку на предмет об'єктивації. Вислизання сенсу можливе завдяки тому, що він висунутий в Ніщо, яке виступає умовою розкриття сенсу життя людини. Ніщо є ні предметом, ні будь-якою формою суцього, «Ніщо є умовою можливості розкриття суцього як такого для людського буття» [38, 23]. Як ми знаємо М. Гайдеггер наголошував на тому, що основне питання метафізики: «Чому є суще, а не навпаки, Ніщо?» [38, 26-27]. Проте метафізика не дає відповідь на це запитання, оскільки акцентує свою увагу на суцому.

Людська присутність є висунутість в Ніщо і в стані переживання відчаю, жаху суще вислизає з-під ніг і не залишається нічого, окрім цього нічого, сенс життя втрачається, життя обезсенсовується. «Що жахом привідкривається Ніщо, людина сама підтверджує зразу ж, як тільки жах відступає» [38, 21]. Мислитель правильно підкреслює, що людське буття одномоментно може «розсипатися», життя втратити свій сенс. В таких станах суще стає дуже хитким, оскільки Ніщо не затягує його в себе, а відштовхує від себе та примушує суще вислизати і саме тому у критичних станах буття людини з'являється відчуття, що життя втрачає сенс.

Література:

1. Бадью А. Дельоз “Шум бытия” / Ален Бадью [пер. с фр. Д. Скопина]. - Москва: Фонд науч. Исследований “Прагматика культуры”, издательство “Логос-Альтера” / “Esse homo”, 2004. – 184. – (“Интеллектуальные биографии).
2. Богачов А. Досвід і сенс. [Монографія] / Андрій Богачов – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2011. – 336 с.
3. Габермас Ю. Єдність розуму в розмаїтті його голосів. / А. Є. Єрмоленко / Комунікативна філософія. [Підручник]. – К.: Лібра, 1999. – С. 255-286 (488) с.

4. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс. – К.: Альтерпрес, 2004. – 100 с.
5. Гриб В. І. Постмодернізм: основні способи філософствування і орієнтації в культурі / В. І. Гриб / Постмодерн: переоцінка цінностей : [збірка наукових праць]. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-вінниця, 2001. – С. 87-99
6. Гуссерль Э. Картезианские размышления. / Эдмунд Гуссерль - Спб.: Наука; Ювента, 1998.- 315 с.
7. Гусаченко В. В. Трансагрессии модерна / Владимир Владимирович Гусаченко. – Х. : ООО “Озон-Инвест”, 2002. – 400 с.
8. Делез Ж. Логика смысла / Жиль Делез ; пер. с фр. – М. : “Раритет”, Екатеринбург : “Деловая книга”, 1998. – 480 с.
9. Делез Ж. Различие и повторение / Жиль Делез. – СПб. : ТОО ТК “Петрополис”, 1998. – 384 с.
10. Делез Ж., Гватари Ф. Ризома / Жиль Делез, Фэликс Гватари // Философия эпохи постмодерна : [сб. переводов и рефератов]. – Минск, 1996. С. 6-13
11. Еріксон Т. Г. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу / Томас Гіланд Еріксон ; перек. з англ Віктора Дмитрука. – Львів : Кальварія, 2004. – 196 с.
12. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. [під кервництвом Барбари Кассен] ; Пер. з фр. – Том перший. – Вид. Друге, виправл. - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. - 576 с.
13. Карась А. Джерела егоїзму та моралі в їхньому відношенні до волі, репрезентації та семіозу / Анатолій Карась, Вольфганг Рьод, Анатолій Лой та ін.. // Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : [колективна монографія] ; за редакцією Анатолія Карася. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. - С. 100-105
14. Карась А. Інтерпретація творчості А. Шопенгауера з погляду подолання семіотичного зволікання / Анатолій Карась, Вольфганг Рьод, Анатолій Лой та ін.. // Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : [колективна монографія] ; за редакцією Анатолія Карася. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. - С. 7-13
15. Кісь Р. Сенс сенсотворення: впровадження до філософії смислу / Роман Кісь – Львів, «Афіша», 2013. – 400 с.
16. Куцепал С. В. Ризоматичні варіації сучасної французької філософії [Текст] / Світлана Вікторівна Куцепал. – Філософські обрії. – Вип. 11. – Київ; Полтава, 2006. – С. 35-48
17. Лютий Т. В. Філософсько-антропологічний аналіз "нерозумного" : (автореферат дис... д-ра філософ. наук: 09.00.04 / Тарас Васильович Лютий; Ін-т філос.. ім. Г. С. Сковороди НАН України). – К., 2009. – 32 с. – укр.

18. Макінтайр, Е. Після чесноти [Текст] : дослідження з теорії моралі / Елесдеа Макінтайр ; пер. з англ. - К. : Дух і літера, 2002. - 438
19. Мерло-Понти М. Феноменологія восприяття. / Морис Мерло-Понти [перевод. с фр. под редакцией И. С. Вдовиной, С. Л. Фокина] / СПб.: "Ювента", "Наука". - 1999. – 604 с.
20. Молчанов В. И. Ноэсис и ноэма [Словарь] / Виктор Игоревич Молчанов // Современная западная философия; Сост. В. С. Малахов, В. П. Филатов. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.
21. Мунье Э. Персонализм / Эмманюэль Мунье ; пер. с фр. и примеч. И. С. Вдовина. – М.: Искусство, 1992. – 143 с.
22. Нанси Ж.–Л. Corpus. / Жан-Люк Нанси. - М. : Ad Marginem, 1999. С. 29–30.
23. Нанси Ж.–Л. О событии / Жан-Люк Нанси // Философия Мартина Хайдеггера и современность. - М. : Наука, 1991. – С. 91-102
24. Подорога В. Выражение и смысл: ландшафтные миры философии : Серен Кьркегор, Фридрих Ницше, Мартин Гайдеггер, Марсель Пруст, Франц Кафка [Текст] / Виктор Подорога. – М.: Ad Marginem, 1995. – 428 с.- (Философия по краям).
25. Ренч Т. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія [Текст] : научное издание / Томас Ренч ; пер. з нім. В. Приходько. - К. : Дух і Літера, 2010. - 348 с
26. Рикёр П. Человек способный / Новая философская энциклопедия // <http://iph.ras.ru/elib/3377.html>
27. Рікер П. Сам як Інший [Текст] / Поль Рікер ; Пер. із фр. - К.: Дух і Літера, 2000. - 458 с.
28. Ружмон Д. Любов і західна культура [Текст] / Дені де Ружмон Пер. з франц. Ярина Тарасюк. Львів: Літопис, 2000. – 304 с.
29. Рьод В. Шопенгауер та метафізика Нового часу [Текст] / Анатолій Карась, Вольфганг Рьод, Анатолій Лой та ін. // Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : [колективна монографія] ; за редакцією Анатолія Карася. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. - С. 14-23
30. Сартр Ж.-П. Тошнота: Избранные произведения / Жан-Поль Сартр / [Пер. с фр. В. П. Гаидамака; вступ. ст. С. Н. Зенкина]. - М.: Республика, 1994.
31. Скопин Д. Французы, немцы, греки (послесловие переводчика) / Ален Бадью // Дельоз “Шум бытия” [пер. с фр. Д. Скопина]. - Москва: Фонд науч. Исследований “Прагматика культуры”, издательство “Логос-Альтера” / “Ессеһомо”, 2004. – С. 171-185. – (“Интеллектуальные биографии).
32. Сьоран (Еміль Чоран). Допінг духу: есеї [Текст] / (Еміль Сьоран (Чоран). – К.: Грані-Т, 2011, - 184 с. (Серія «De profundis»)

33. Толстов А. Б. Бытие смысла и существование о-смысляющего в смысловой сфере / Алексей Борисович Толстов // *Философские науки*. – Вып. 3. – Москва, 1997. – С. 224-227
34. Тульчинский Л. Г. Проективный философский словарь: Новые термины и понятия / Григорий Львович Тульчинский [под редакцией Г. Л. Тульчинского М. Н. Эпштейна]. – Алетейя, 2003 : Режим доступа <http://hpsy.ru/public/x3047.htm>
35. Фуко М. *Theatrum philosophical* / Ж. Дельоз // *Логика смысла* ; Пер. с фр. – М. : “Раритет”, Екатеринбург : «Деловая книга», 1998. – С. 456- 473.
36. Шопенгауер А. Мир как воля и представление : в 5 т. [сост. и автор вступ. ст. и примеч. И. С. Нарский ; перев. Ю. И. Айхенвальда]. – М.: Просвещение, 1992. - (Московский клуб). - Т. 1. - 1992 . - С. 81-132.
37. Шюц А. Избранное : Мир, светящийся смыслом / Альфред Шюц ; пер. с нем и англ. М. : «Российская политическая энциклопедия») РОСС ПЭН), 2004. – 1056 с.
38. Хайдеггер М. Что такое метафизика? / Мартин Хайдеггер. *Время и бытие. Статьи и выступления*. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 16-27. – (Мыслители XX века).
39. Хайдеггер М. Введение к: Что такое метафизика? / Мартин Хайдеггер. *Время и бытие. Статьи и выступления*. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 27-36. – (Мыслители XX века).
40. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме. / Мартин Хайдеггер *Время и бытие. Статьи и выступления*. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 192- 221. – (Мыслители XX века).
41. Хайдеггер М. М. Европейский нигилизм. / Мартин Хайдеггер. *Время и бытие. Статьи и выступления*. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 63-177. – (Мыслители XX века).
42. Яковенко А. В. Смишли життя, як соціальна проблема в суспільстві, що глобалізується : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора соціол. наук : спец. 22.00.01 «Теорія та історія соціології» / Андрій В'ячеславович Яковенко. — Харків, 2012. —44 с.
43. Bauman Z. *Płynne życie* / Z. Bauman. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2007. - 248 p.
44. Bauman Z. *Życie na przemiał*. / Z. Bauman. - Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2004. – 208 p.
45. Giddens A. *Nowoczesność i tożsamość*. / A. Giddens Warszawa, 2010. - 255 p.
46. Scheler M. *Die Sinngesetze des emotionalen Lebens*. Bd.I. *Wesen und Formen der Sympatie*. Bonn, 1923. - 312 p.

СМЫСЛ ЖИЗНИ И СМЫСЛЫ БЫТИЯ: ПРОБЛЕМА РАЗГРАНИЧЕНИЕ

Отмечается необходимость научного разграничения концептов «смысл жизни» и «смыслы бытия», поскольку отсутствие в философской литературе четкого различения коннотаций «смысла жизни» и «смыслов бытия» приводит к терминологической путанице. Научное различение способствует точности мышления, поскольку правильность использования терминов способствует научно зрелому пониманию дискурса смысла жизни и помогает решению этого сложного философского вопроса.

Ключевые слова: человек, смысл жизнь, смыслы бытия, корни, телесность, высказывание, коммуникация.

SEMANTIC MEANING OF LIFE OF EXISTENCE: THE PROBLEM OF SEPARATION

The need for academic distinction of the concept of “meaning of life” and “sense of life” is caused by the lack of a clear distinction between philosophical literature connotations of “sense” and “meaning” and leads to terminological confusion. Academic distinction facilitates precision thought as correct use of terms discourse mature understanding of the meaning of life and contributes to the solution of those complex philosophical questions.

Keywords: man, sense of life, meaning of life, roots, physicality, slipping, communication.

СЕНС ЖИТТЯ ТА СМИСЛИ БУТТЯ: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ

Наголошується на необхідності наукового розмежування концептів «сенси життя» та «смишли буття», оскільки відсутність в філософській літературі чіткого розрізнення конотацій «сенсу» та «смишлив призводить до термінологічної плутанини. Наукове розрізнення сприяє точності мислення, оскільки правильність використання термінів сприяє науково зрілому розумінню дискурсу сенсу життя та сприяє вирішенню цього складного філософського питання.

Ключові слова: людина, сенси, життя, сенси, буття, коріння, тілесність, вислизання, комунікація.

Стаття 2

Враховуючи плинність людського буття остаточне визначення сенсу життя вбачається абсурдним. Згідно класичної методології простір сенсу життя закритий та строго кодований. Номадологічна методологія дослідження протистоїть «осілому» класичному способу мислення. Згідно такого типу методології простір розуміється як децентрований та відкритий для територізації. «Фіксованим і осідлим розподілам» протистоїть світ, що кишить номадологічними сингулярностями [10]. Ж. Делез розглядає буття як конфлікт різноспрямованих сил, які розповсюджуючись, вступаючи в антагонізм, породжують нові конфігурації. Різноманітна конфігуративність смишлив здатна провокувати оновленість сенсу життя.

Ми погоджуємося з Т. В. Лютим, що неможливе лінійне трактування сенсу: «... комунікативне трактування сенсу визначає його як розуміння побіжного, глибинного, предметного, образного, особистісного. Оскільки уявлення про світ постійно трансформується, доводиться залучати до його осмилення гіпотетичні, фіктивні ситуації, впроваджуючи функцію не лише актуального, а й можливого стану. Йому відповідають уявлення, переконання, гадки, припущення, прагнення, бажання, сумніви, наповнюючи концептуальні

побудови невербальними формами. Інакше структурам мислення і мовлення накидатиметься тотожність» [17, 20]. Т. В. Лютий звертає нашу увагу на те, що на життєвий вибір людини є не лише раціональний, розумний, але людина задіює цілий пласт «нерозумного», випадкового, хибного, примітивного, підсвідомого тощо. Власне такий підхід мислителя спонукає до того, що смисли спроможні вільно творитися та циркулювати в межах комунікативного дискурсу та позбавляє структури мислення і мовлення тотожності.

М. Гайдеггер дає приклад надзвичайно багатого визначення буття. Так, у праці «Європейський нігілізм» він зазначає: «Буття відкриває себе нам у якійсь різноманітній протилежності, яка зі свого боку знову ж не може бути випадковою, бо вже простий перелік цих протилежностей вказує на їхній внутрішній зв'язок: буття водночас найбільш багате, водночас найвсезагальніше і найунікальніше, водночас найзрозуміліше і таке, яке чинить спротив усякому поняттю, водночас найбільш затерте від ужитку і все одно таке, яке лише вперше настає, водночас найнадійніше і без-донне, водночас найбільш здобуте і найбільш пам'ятне, водночас і найвимовленіше й замовчуване» [41, 174].

Характеристики, якими М. Гайдеггер наділяє буття, можна віднести і до феномену сенсу життя, а саме, що він найвсезагальніший і найунікальніший, найзрозуміліший і такий, який чинить спротив усякому поняттю, найбільш затертий від ужитку, найнадійніший і бездонний, найбільш здобутий і найбільш пам'ятний, найвимовленіший й замовчуваний. Ми не прагнемо визначити дефініцію сенсу життя, хоча у більшості дослідників є бажання конкретно визначити сенс життя. Ми прагнемо окреслити простір сенсу, звертаючи увагу на те, що існує загроза тотальності дискурсу сенсу.

Життя сучасної людини можна уявити як взаємодію різних сил і в критичній точці воно кардинально трансформується і змінюється. «Ризома» Ж. Делеза – це зразок нелінійного та позаструктурного способу організації буття людини. «Ризома» не починається і не завершується. Вона завжди посередині, поміж речей, між-буттям, інтермецо» [10, 30]. Методологічно «ризома» не заперечує однастайності буття (сенсу життя) та передбачає «множинність начал» (життєві сенси, буттєві смисли). Ж. Делез зазначає, що завдання

філософії полягає у тому, щоб допомогти людині побачити спектр можливих аргументацій щодо проблеми сенсу життя людини.

С. В. Куцепал підкреслює: «Ризоматичні варіації на теми буття віднаходять його конструкцію не в жорсткому каркасі централізованої структури, не в ієрархізованій побудові багаторівневого світу, а в дуже гнучких, інколи повністю позбавлених опору та інерції, живих нитках, головною гідністю яких виступає не місце перебування, а властивість існування» Сучасна людина має вибір у способах осенсовування життя: пошук основи буття у зверненні до трансцендентного світу, пошук автентичності особи, знекоріненість як пошук життєвого шляху тощо. С. В. Куцепал зазначає людини « може прийти або повернути до ніщо, шукати початку або основу, аде головне для нього – це рух, рух до середини, через середину, заходячи та виходячи, не починаючи і не закінчуючи» [16, 283].

Витворення концепту «сенс життя» – це завжди боротьба з абсурдом, це постійне намагання «зібрати» себе до купи. В розрізі вказаної ризоматичної методології, роздуми М. Гайдеггер про те, що роботу по «зібранню» суцього може виконати лише людина, яка є «суще, яке існує способом екзистенції» [39, 32], що людина як суще відрізняється поміж усього іншого суцього тим, що її буття «відмічене відкритим стоянням в середині непотаємності буття, відрізняється завдяки буттю, виокремлене в бутті», [39, 32] є лише одним із можливих суджень щодо призначення людини. Людина – це істота, яка здатна вийти поза межі суцього, що «ми називаємо трансценденцією», [39, 22] виявляється одним із способів вибору людиною свого шляху осенсовування життя.

Уникнути тотальності дискурсу сенсу життя можливо через розуміння того, що свобода людини полягає у можливості продукування множини буттєвих смислів, які є динамічними, толерантними та різноманітними. Абсолютизування людиною одного зі смислів, відмова від пошуку свого коріння, прирікає її на життя в одномірному світі. Таким чином ми визначаємо сенс через динамічні смисли, оскільки з їх допомогою відбувається структурний зв'язок буття та окремого суцього. Через смисли кожна окрема

людина долучається до сенсу, який завдяки інноваційним зміслам здатен оновлюватися.

Сенс інтегрує змісли, а змісли виступають підґрунтям оновлення сенсу. Насамперед від людини залежить, які буттєві змісли лежатимуть в основі конституювання особистого сенсу життя. Усвідомлена діяльність людини щодо наповнення свого життя зміслами виступає першочерговим завданням людини. Змісли можуть носити як конструктивний, так і деструктивний характер, оскільки вони мають більше відношення до значення, ніж до цінності, хоча одне не виключає іншого.

А. Ф. Карась підкреслює, що «... слово «сенс» сигналізує про *контекстуальність* будь-якої окремо взятої репрезентації чи сприйняття, й власне на рівні контекстуальності сенс переходить у *змісл*; тобто *значення*, які сприймаються за участю чуттєвості і інтуїції як сенси, доповнюються, щонайменше конотуються, на рівні метафізичної та дискурсивної мислі й перетворюються у змісли, джерела яких мають контекстуальний характер» [14, 11-12].

Таким чином змісли можуть реалізуватися в межах певного контексту сенсу, інакше вони не будуть сприйняті, проте змісли сприяють виходу поза межі заданого простору сенсу. На рівні контекстів сенс трансформується у змісли, які виступають джерелом нової єдності. Таким чином перекладач текстів завжди має пам'ятати про особливості контекстуального значення, яке, з одного боку є частковим, побіжним значенням слова, яке реалізується лише у певному контексті. Ю. Габермас заявляє: «Текст життєвого світу має складатися лише з контекстів» [3, 271]. Контекстуальне значення далеко не завжди співпадає із загальноприйнятим і найбільш розповсюдженим значенням слова і саме тому перекладач має звертати увагу на контекст, щоб віднайти відповідник слову.

Е. Гіденс наголошує, що різноманітність контекстів здатне спричинити не лише фрагментацію людської ідентичності, але і сприяти інтеграції уявлення людини про життя. Мислитель зазначає: «Індивід може використати різноманітність до творення власної виняткової ідентичності, з'єднувальна

нарація якої буде пов'язувати елементи, які взяті з різних ситуацій» [45, 255]. Контекстуальне значення є шляхом народження нових смислів та значень.

На нашу думку для того, щоб показати значимість сфери смислів, М. Гайдеггер звертає нашу увагу на ось-буття як поле продукування смислів з подальшим їх екстраполяцією у соціальне буття. А. Богачов вірно наголошує: «Онтологію він (М. Гайдеггер. Л. С.) ґрунтує на тому, що сенс буття можна збагнути тоді, коли вдасться ухилитися від звичного для старої онтології уречевлення, об'єктивації, буття» [2, 205].

Людині вартує зрозуміти, що смисли варто витворювати, дарувати, запозичувати заради змістовності і повноти життя. Сила волі, «мужність бути» (П. Телліх), мисленева потуга сприяють змістовному наповненню життя. На думку Т. В. Лютого «... смисл містить пласти привнесені не лише логіко-лінгвістичним і когнітивно-семіотичним аналізом, а й світоглядними тлумаченнями. Тоді сенс виражається через знаки й міститься в інтенції автора, котрий надає певному “тексту” можливість відбутися у вигляді культурного факту» [17, 20].

М. Фуко підкреслює, що людина вартує відмовитися від пошуку топосу смислового простору. На думку А. Б. Толстова питання хронотопу смислу є відкритим, оскільки він «... безвідносний до чого-небудь, переданий і заданий або ж співвіднесений з ситуацією людського існування, невіддільний від неї, а це означає – плинний, ситуативний, темпоральний і не утворює жодної об'єктивної реальності» [33, 224]. Людина, яка відмовляється від чіткого окреслення сенсу, пошуку місця його локалізації має надію виявити властивий йому топос.

Виявляючи природу смислу, Ж. Делез розглядає речі та речення в якості двох серій: означаюче (мова) і означаєме – те, що пізнається. Процес пізнання – це висловлювання через мову і в мові. Між цими двома серіями завжди має місце не-співвіднесеність. Згідно філософа, в мові завжди є «пuste місце» (плаваюче означаюче), а в означаючому (утоплене позначене). Означаюче (мова) не зовсім порожнє, але у той же час конкретного смислу не висловлює.

Це слова «дещо», «це», «начебто», «подивимося, можливо», «ймовірно, так», «можливо, ні», «сподіваюся», «більше за все» тощо.

Ці слова – це місце смислу, які можуть розмістити у собі будь-яке значення, правда, як ми наголосили, що у Ж. Делеза смисли не співпадають зі значенням. Зазначимо, що ці серії складаються із сингулярних точок: «... це поворотні пункти і точки згинів; вузькі місця, маргіналії і центри; точки плавлення, конденсації і кипіння; точки сліз і сміху, хвороби і здоров'я, надії і розпачу, точки чуттєвості» [8, 73]. У цих точках смислу може відбутися зміна векторності витворювання сенсу життя людиною. В. Гусаченко зазначає: «Те, що Бердяєв називає творчістю, Делез називає смислом, симулякрами, фантазмами.» У Ж. Делеза смисл існує на межі речей і речень, і не є ні тим, ні іншим» [7, 162].

У житті людина переживає багато точок згину, «складок» (Делез), поворотних моментів її життя. Кризові моменти життя або точки кардинальної зміни і є точками сингулярностей. Людина, яка переживає біль, відчай, безмежну тугу втрати, перебуває в точці сингулярності, точці сліз, відчаю, безмежної туги, закритого обр'ю. Ця точка може бути різної протяжності, людина проходить через горнило болю, вона стоїть на межі життя і смерті. Важка хвороба, втрата свободи, близьких людей, глибоке розчарування, молитва, кохання ставлять людину перед вибором нових цінностей, або переусвідомлення старих.

В. Гусаченко роз'яснюючи це місце в Ж. Делеза наголошує: «Простіше кажучи, сингулярність – це «місце» (topos), де точка переходить в іншу точку, яка прилягає до неї, подія, критична точка» [7, 126]. Ці точки можуть переходити як в межах своєї серії, так із серії в серію, а може бути блукаючою точкою по серіях. «В той момент, коли дві серії резонансують і комунікують, ми переходимо від одного розподілення до іншого. Тобто в момент, коли парадоксальний елемент пробігає серії, сингулярності зміщуються, перерозподіляються, трансформуються одна в одну і змінюють склад. Якщо сингулярностями виступають варіабельні події, то вони комунікують в одній і

тій самій Події, яке безконечно перерозподіляє їх, тоді як їх трансформації формують історію» [8, 74].

З допомогою теорії сингулярностей, легше пояснити варіативність смисловості буття людини. «Сингулярності – це дійсні трансцендентальні події» [8, 144]. Теорія сингулярностей дозволяє вийти за межі синтезу особи і аналізу свідомості як вони існують (чи творяться) в свідомості. Де місце сингулярностей? Вони або вже утримуються в індивідуальностях і особах або є недиференційованою безоднею. СENS життя іманентно утримує в собі множинність смислів буття, які в той же час є підґрунтям самого сенсу людини.

Ж. Делез зазначає, що «з точки зору кількості, смисл не є ні частковим, ні загальним, ні універсальним, ні особистим. З точки зору якості він абсолютно не залежить ні від ствердження, ні від заперечення. З точки зору модальності він не є ні асорторичним, ні аподиктичним, ні навіть запитальним ... з точки зору відношення він не зливається всередині речення, яке є висловлюванням про нього, ні з детонацією, ні з маніфестацією, ні з сигніфікацією. І нарешті, з топологічної точки зору він не співпадає ні з якою «позицією» свідомості ... тобто інтуїціями і пізнаннями сприйняття, уявлення, пам'яті, розуміння, примусу тощо» [8, 143].

Смисл як можливість значень близький до порожнечі індійської філософії і найближчою до нього категорією є поняття нонсенсу (Делез), який завжди готовий вмістити смисли в собі. Усупереч Л. Вітгенштейну ми не будемо виходити з причинно-наслідкового зв'язку сенсу та істини (4.022), смислу та істини, оскільки ми сумніваємося в очевидності такого взаємозв'язку.

Ми погоджуємося з Т. В. Лютим, що розмежування сенсу/нонсенсу важко здійснити виключно на підставі розрізень типу істина/хиба. «Неможливо точно встановити межу, де завершується один смисл і починається інший. – наголошує дослідник. - Так, вигадка, фантазія, алогізм, нонсенс мають широкі план вираження й риторичні рівні висловлювання (метамова), а парадокси й антиномії є необхідними умовами побудови теорій. Коли виникає ефект протистояння смислів, він спричиняє не суперечливість, а появу нового сенсу за допомогою творення концептів-зв'язок, що базуються на розумі, афекті,

інтуїції, вірі» [17, 20]. Таким чином ми погоджуємося з Т. В. Лютим, що комунікативний ефект смислів здатен спричинити зразок нового сенсу, що «базуються на розумі, афекті, інтуїції, вірі» і в той же час сенс здатен посприяти виокремленню нових смислів в межах певного контексту.

Ж. Делез заперечує існування смислів, які виступають програмою життя людини. Смысл фіксується як нейтральний поверхневий ефект і як продуктивний принцип творення. Людина витворює смисли впродовж свого життя. Ж. Делез вважає, що до-індивідуальне трансцендентальне поле, яке не подібне на емпіричні поля, не може бути визначено як поле свідомості, адже свідомість це – ніщо без синтезу об'єднання, але не існує синтезу об'єднання свідомості без форми Я, без точки зору Его. Навпаки, те що «... не виступає ні як індивідуальне, ні як особисте є джерелом сингулярностей, оскільки вони займають безсвідому поверхню і наділені рухливістю, іманентною спроможністю само-воз'єднання через номадичне розподілення...» [8, 145]. Можна сказати, що ґрунт смислів Ж. Делез шукає у підсвідомості, що потребує додаткового осмислення.

Французький мислитель показав, що заслуга Е. Гуссерля в тому, що він показав незалежність смислу від точок зору щодо нього або його модусів: «Але зрозуміти всю (світлоповітрянепрониклу) нейтральність смислу йому заважає устремління утримати в ньому раціональний аспект здорового і загальнозначимого смислу - оскільки Гуссерль помилково уявляв останній як матрицю, “не-модальну кореневу форму» (Urdoxa)» [8, 143]. Ж. Делез наголошує на тому, що це устремління змушує Гуссерля зберігати в середині трансцендентальної сфери форму свідомості, але «повну нейтральність смислу можна отримати лише в якості однієї зі сторін диз'юнкції самої свідомості» [8, 143]. Напротивагу Гуссерлю ми відмовляємося шукати «загальнозначимий смисл» та загальноприйнятий дискурс сенсу життя.

На нашу думку смисли людина може черпати з різних сфер: метафізичної (віра в Бога, Благо, Правду, Долю); трансцендентальної (сутність речей, значимість інших Я); соціальної (як спосіб організації досвіду та можливість долучення до суспільної комунікації); психологічної (внутрішні переживання та

їх чуттєві дані); лінгвістичної (породжені мовою та міжсуб'єктною комунікацією), феноменологічної (черпання смислів з первісної сутності феноменів) тощо. М. Фуко наголошує на тому, що кожна з цих сфер утворює смислове плато з притаманною їй конфігурацією. Освіта, комунікація, творчість, мистецтво, віра, сімя, робота тощо сприяють черпанню смислів з різних смислових плато.

Вартує виділити декілька смислових концепцій, а саме - платонівська (вічність, незмінність смислу та його заданість «до» існування речі, «речі – копії ідей); трансценденталістська (відношення до структури, стану суб'єкта); соціальна (конструювання та реконструювання смислових рамок); натуралістична (смысл як синонім мовної поведінки з кодування й обміну інформації, що зводить його до поняття «значення») тощо.

Множинні смисли утворюють смислову площину світу і людина має можливість долучатися до неї, тобто черпати зразки смислів, витворювати свої власні та екстраполювати їх у соціальне буття. Певна смислова площина існує як нейтральний смисловий простір, проте, роблячи вибір, людина надає певному смислу, значення. Долученість людини до смислової площини виступає підґрунтям конституювання сенсу життя.

Смислова площина виступає підґрунтям сенсу життя, а сенс життя виступає осереддям смислів, які інтегрує їх навколо себе. Сенс життя, інтегруючи смисли, запобігає їх розпорошенню. Якщо смисли нейтральні, множинні, диз'юнктивні та толерантні одне щодо іншого, то сенс життя завжди один, проте життєві сенси можуть бути ієрархічними. Сучасній людині вартує зрозуміти, що сенс надзвичайно тендітна річ. Сенс життя існує, незалежно від того приймає чи заперечує людина наявність сенсу у житті, його існування не має значення те, заперечує людина сенс життя, чи навпаки стверджує його актуальність, смисли залишається джерелом сенсу життя людини. Наповненність життя смислами сприяє його змістовності, багатству та повноті.

Таким чином:

- підкреслено, що в українській мові має місце вживання двох термінів «сєнс» та «смісл», що наближає український мовний дискурс до європейського контексту;

- докaзано, що сєнс переважно пов'язаний з відчуттям, чутливістю та сприйняттям, які виявляється по-іншому зумовлені в іншій мовній мережі (sense, sentiment, feeling) і це пов'язує сєнс насамперед з тілесною природою людини;

- виявлено, що людина конституює сєнс життя, виходячи зі своїх інтересів, запитів та намірів. Завдання філософії полягає у тому, щоб допомогти людині побачити спектр можливих аргументацій щодо цієї важливої проблеми людського життя;

- обґрунтовано, що сєнс життя є єдиним та однозначним, незважаючи на усі смислові трансформації і сєнсові видозміни. Проте однозначність і єдиність сєнсу життя людини не заперечує того, що людина може мати певну кількість життєвих сєнів як короткотермінових чи довготермінових життєвих програм;

- акцентовано увагу на тому, що домілкою сєнсу однозначно не є приватне життя людини. Незважаючи на тілесне укорінення сєнсу, людина відчуває, що сєнс «розташований і не в буття, і не в небутті», він «належить зверх-буттю»;

- дістала подальший розвиток думка, що сєнс життя важко локалізувати в «речі», «сумі значень», оскільки будь-яка формалізація сєнсу життя свідчить про його односторонність та обмеженість;

- показано, що людині вартує зрозуміти, що природа сєнсу самовислизаюча. Вислизання сєнсу можливе завдяки тому, що він висунутий в Ніщо, яке виступає умовою розкриття сєнсу життя людини;

- сформовано думку, що витворення концепту «сєнс життя» – це завжди боротьба з абсурдом буття, це постійне намагання «зібрати» своє суще до купи. Роботу по «зібранню» сущого може виконати лише людина як «суще, яке існує способом екзистенції».

- підкреслено, що суспільство здатне конституювати сєнс життя як дискурс, тобто «практику, яка систематично формує об'єкти, про які вони (дискурси) говорять (М. Фуко);

- наголошено, що людина, яка не залучає рефлексивний компонент до процесу сенсотворення, здатна возвеличувати певний соціальний феномен чи ідею та схилитися перед ними; - уникнути тотальності дискурсу сенсу життя можливо через розуміння того, що свобода людини полягає у можливості продукування множини буттєвих смислів, які є динамічними, толерантними та різноманітними;

- визначено, що смисли виступають ланками на стрічці життя людини та утворюють смислову площину, яка виступає підґрунтям сенсу життя. Розрив однієї з них може спричинити появу відчуття, що життя вратило сенс. Саме тому, людині вартує турбуватися про те, щоб збагатити своє життя змістовними смислами;

- визначено, що джерелом сенсу є буття, яке принципово не об'єктивується, а смисловий простір, який виступає підґрунтям та джерелом сенсу життя. Множинність смислів буття не заперечує конкретність та єдність сенсу життя;

- показано, що смисл ближчий до «meaning» і також вказує на множину різноманітних буттєвих переваг, які вибирає людина в процесі формування сенсу життя. «Meaning» у множині відсилає до культурного різноманіття (множинності значень, висловлюваних та мов). «Meaning» як смисл більше відповідає змісту логіко-семантичному та онтологічному контексту;

- підкреслено, що усвідомлена діяльність людини щодо наповнення свого життя смислами виступає першочерговим завданням людини. На нашу думку смисли можуть носити як конструктивний, так і деструктивний характер, оскільки вибір кожного з них робить конкретна людина;

- наголошено, що смисли можуть реалізуватися в межах певного контексту сенсу, інакше вони не будуть сприйняті, проте смисли сприяють виходу поза межі заданого простору сенсу. На рівні контекстів сенс трансформується у смисли, які виступають джерелом нової єдності;

- зазначено, що смисли людина може черпати з різних сфер: метафізичної (віра в Бога, Благо, Правду, Долю); трансцендентальної (сутність речей, значимість інших Я); соціальної (як спосіб організації досвіду та можливість

долучення до суспільної комунікації); психологічної (внутрішні переживання та їх чуттєві дані); лінгвістичної (породжені мовою та міжсуб'єктною комунікацією), феноменологічної (черпання смислів з первісної сутності феноменів) тощо.

- зазначено, що людина приречена у своєму житті продукувати смисли і не має значення те, заперечує людина сенс життя, чи навпаки стверджує його актуальність, смисли залишається джерелом сенсу життя людини. Сенс життя існує, незалежно від того приймає чи заперечує людина, його існування. Наповненість життя смислами сприяє його змістовності, багатству та повноті;

- всі смисли утворюють смислову площину світу, долучення людини до цієї смислової площини, дає можливість черпати зразки смислів, витворювати свої власні та екстраполювати їх у соціальну буття. Смислова площина виступає підґрунтям конститутування сенсу життя.

Література:

1. Бадью А. Дельоз “Шум бытия” / Ален Бадью [пер. с фр. Д. Скопина]. - Москва: Фонд науч. Исследований “Прагматика культуры”, издательство “Логос-Альтера” / “Esse homo”, 2004. – 184. – (“Интеллектуальные биографии).

2. Богачов А. Досвід і сенс. [Монографія] / Андрій Богачов – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2011. – 336 с.

3. Габермас Ю. Єдність розуму в розмаїтті його голосів. / А. Є. Єрмоленко // Комунікативна філософія. [Підручник]. – К.: Лібра, 1999. – С. 255-286 (488) с.

4. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс. – К.: Альтерпрес, 2004. – 100 с.

5. Гриб В. І. Постмодернізм: основні способи філософствування і орієнтації в культурі / В. І. Гриб / Постмодерн: переоцінка цінностей : [збірка наукових праць]. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-вінниця, 2001. – С. 87-99

6. Гуссерль Э. Картезианские размышления. / Эдмунд Гуссерль - Спб.: Наука; Ювента, 1998.- 315 с.

7. Гусаченко В. В. Трансгрессии модерна / Владимир Владимирович Гусаченко. – Х. : ООО “Озон-Инвест”, 2002. – 400 с.
8. Делез Ж. Логика смысла / Жиль Делез ; пер. с фр. – М. : “Раритет”, Екатеринбург : “Деловая книга”, 1998. – 480 с.
9. Делез Ж. Различие и повторение / Жиль Делез. – СПб. : ТОО ТК “Петрополис”, 1998. – 384 с.
10. Делез Ж., Гватари Ф. Ризома / Жиль Делез, Фэликс Гватари // Философия эпохи постмодерна : [сб. переводов и рефератов]. – Минск, 1996. С. 6-13
11. Еріксон Т. Г. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу / Томас Гіланд Еріксон ; перек. з англ Віктора Дмитрука. – Львів : Кальварія, 2004. – 196 с.
12. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. [під керівництвом Барбари Кассен] ; Пер. з фр. – Том перший. – Вид. Друге, виправл. - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. - 576 с.
13. Карась А. Джерела егоїзму та моралі в їхньому відношенні до волі, репрезентації та семіозу / Анатолій Карась, Вольфганг Рьод, Анатолій Лой та ін.. // Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : [колективна монографія] ; за редакцією Анатолія Карася. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. - С. 100-105
14. Карась А. Інтерпретація творчості А. Шопенгауера з погляду подолання семіотичного зволікання / Анатолій Карась, Вольфганг Рьод, Анатолій Лой та ін.. // Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : [колективна монографія] ; за редакцією Анатолія Карася. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. - С. 7-13
15. Кісь Р. Сенс сенсотворення: впровадження до філософії смислу / Роман Кісь – Львів, «Афіша», 2013. – 400 с.
16. Куцепал С. В. Ризоматичні варіації сучасної французької філософії [Текст] / Світлана Вікторівна Куцепал. – Філософські обрії. – Вип. 11. – Київ; Полтава, 2006. – С. 35-48

17. Лютий Т. В. Філософсько-антропологічний аналіз "нерозумного" : (автореферат дис... д-ра філософ. наук: 09.00.04 / Тарас Васильович Лютий; Ін-т філософ. ім. Г. С. Сковороди НАН України). – К., 2009. – 32 с. – укр.
18. Макінтайр, Е. Після чесноти [Текст] : дослідження з теорії моралі / Елсдеа Макінтайр ; пер. з англ. - К. : Дух і літера, 2002. - 438
19. Мерло-Понти М. Феноменологія восприяття. / Морис Мерло-Понти [перевод. с фр. под редакцией И. С. Вдовиной, С. Л. Фокина] / СПб.: "Ювента", "Наука". - 1999. – 604 с.
20. Молчанов В. И. Ноэсис и ноэма [Словарь] / Виктор Игоревич Молчанов // Современная западная философия; Сост. В. С. Малахов, В. П. Филатов. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.
21. Мунье Э. Персонализм / Эмманюэль Мунье ; пер. с фр. и примеч. И. С. Вдовина. – М.: Искусство, 1992. – 143 с.
22. Нанси, Ж.–Л. Corpus. / Жан-Люк Нанси. - М. : Ad Marginem, 1999. С. 29–30.
23. Нанси, Ж.–Л. О событии / Жан-Люк Нанси // Философия Мартина Хайдеггера и современность. - М. : Наука, 1991. – С. 91-102
24. Подорога В. Выражение и смысл: ландшафтные миры философии : Серен Кьркегор, Фридрих Ницше, Мартин Гайдеггер, Марсель Пруст, Франц Кафка [Текст] / Виктор Подорога. – М.: Ad Marginem, 1995. – 428 с.- (Философия по краям).
25. Ренч Т. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія [Текст] : научное издание / Томас Ренч ; пер. з нім. В. Приходько. - К. : Дух і Літера, 2010. - 348 с
26. Рикёр П. Человек способный // Новая философская энциклопедия // <http://iph.ras.ru/elib/3377.html>
27. Рікер П. Сам як Інший [Текст] / Поль Рікер ; Пер. із фр. - К.: Дух і Літера, 2000. - 458 с.
28. Ружмон Д. Любов і західна культура [Текст] / Дені де Ружмон Пер. з франц. Ярина Тарасюк. Львів: Літопис, 2000. – 304 с.

29. Рьод В. Шопенгауер та метафізика Нового часу [Текст] / Анатолій Карась, Вольфганг Рьод, Анатолій Лой та ін. // Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : [колективна монографія] ; за редакцією Анатолія Карася. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. - С. 14-23
30. Сартр Ж.-П. Тошнота / Жан-Поль Сартр // Избранные произведения [пер. с фр. В. П. Гайдамака; вступ. ст. С. Н. Зенкина]. - М.: Республика, 1994.
31. Скопин Д. Французы, немцы, греки (послесловие переводчика) / Ален Бадью // Дельоз “Шум бытия” [пер. с фр. Д. Скопина]. - Москва: Фонд науч. Исследований “Прагматика культуры”, издательство “Логос-Альтера” / “Esse homo”, 2004. – С. 171-185. – (“Интеллектуальные биографии).
32. Сьоран (Еміль Чоран). Допінг духу: есеї [Текст] / (Еміль Сьоран (Чоран). – К.: Грані-Т, 2011, - 184 с. (Серія «De profundis»)
33. Толстов А. Б. Бытие смысла и существование о-смысляющего в смысловой сфере / Алексей Борисович Толстов // Философские науки. – Вып. 3. – Москва, 1997. – С. 224-227
34. Тульчинський Л. Г. Проективный философский словарь: Новые термины и понятия / Григорий Львович Тульчинський [под редакцией Г. Л. Тульчинского М. Н. Эпштейна]. – Алетейя, 2003 : Режим доступа <http://hpsy.ru/public/x3047.htm>
35. Фуко М. *Theatrum philosophical* / Ж. Дельоз // Логика смысла ; Пер. с фр. – М. : “Раритет”, Екатеринбург : «Деловая книга», 1998. – С. 456- 473.
36. Шопенгауер А. Мир как воля и представление : в 5 т. [сост. и автор вступ. ст. и примеч. И. С. Нарский ; перев. Ю. И. Айхенвальда]. – М.: Просвещение, 1992. - (Московский клуб). - Т. 1. - 1992 . - С. 81-132.
37. Шюц А. Избранное : Мир, светящийся смыслом / Альфред Шюц ; пер. с нем и англ. М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОСС ПЭН), 2004. – 1056 с.
38. Хайдеггер М. Что такое метафизика? / Мартин Хайдеггер. Время и бытие. Статьи и выступления. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 16-27. – (Мыслители XX века).

39. Хайдеггер М. Введение к: Что такое метафизика? / Мартин Хайдеггер. Время и бытие. Статьи и выступления. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 27-36. – (Мыслители XX века).
40. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме. / Мартин Хайдеггер. Время и бытие. Статьи и выступления. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 192- 221. – (Мыслители XX века).
41. Хайдеггер М. М. Европейский нигилизм. / Мартин Хайдеггер. Время и бытие. Статьи и выступления. Пер. с нем. – Республика, 1993. – С. 63-177. – (Мыслители XX века).
42. Яковенко А.В. Смысли життя, як соціальна проблема в суспільстві, що глобалізується : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора соціол. наук : спец. 22.00.01 «Теорія та історія соціології» / Андрій В'ячеславович Яковенко. — Харків, 2012. —44 с.
43. Bauman Z. Płynne życie / Z. Bauman. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2007. - 248 p.
44. Bauman Z. Życie na przemiał. / Z. Bauman. - Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2004. – 208 p.
45. Giddens A. Nowoczesność i tożsamość. / A. Giddens Warszawa, 2010. - 255 p.
46. Scheler M. Die Sinngesetze des emotionalen Lebens. Bd.I. Wesen und Formen der Sympatie. Bonn, 1923. - 312 p.

СМЫСЛ ЖИЗНИ И СМЫСЛЫ БЫТИЯ: ПРОБЛЕМА РАЗГРАНИЧЕНИЕ

Отмечается необходимость научного разграничения концептов «смысл жизни» и «смыслы бытия», поскольку отсутствие в философской литературе четкого различения коннотаций «смысла жизни» и «смыслов бытия» приводит к терминологической путанице. Научное различение способствует точности мышления, поскольку правильность использования терминов способствует научно зрелому пониманию дискурса смысла жизни и помогает решению этого сложного философского вопроса.

Ключевые слова: человек, смысл жизнь, смыслы бытия, корни, телесность, выскальзывание, коммуникация.

SEMANTIC MEANING OF LIFE OF EXISTENCE: THE PROBLEM OF SEPARATION

The need for academic distinction of the concept of “meaning of life” and “sense of life” is caused by the lack of a clear distinction between philosophical literature connotations of “sense” and “meaning” and leads to terminological confusion. Academic distinction facilitates precision thought as correct use of terms discourse mature understanding of the meaning of life and contributes to the solution of those complex philosophical questions.

Keywords: man, sense of life, meaning of life, roots, physicality, slipping, communication.